

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/457	25 februari 1994

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 13/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

[REDACTED]

Kolonel-KLu

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/457
d.d. 25 februari 1994

Aan:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

Intern:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HMA
Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

13/94

(Afgesloten 251400 FEB 1994)

Bosnië-Herzegovina

De Russische president Yeltsin heeft voorgesteld een topconferentie te beleggen over de problematiek in Bosnië-Herzegovina. Tevens keerde hij zich tegen het streven van "sommige Westerse landen" om de crisis in Bosnië-Herzegovina op te lossen zonder medewerking van Rusland, een houding die hij als discriminatie van zijn land betitelde. Zijn verklaring wijst erop dat hij de vermindering van de spanning rond Sarajevo, die vooral tot stand kwam na bemiddeling van de speciale Russische afgezant Churkin, wil aanwenden om de Russische rol in internationale vredesinspanningen met betrekking tot Bosnië-Herzegovina te vergroten.

Bij Tuzla is een Zweedse UNPROFOR-eenheid onder Servisch vuur gekomen. Enkele UNPROFOR-militairen zijn daarbij gewond geraakt. De bevelhebber van de eenheid heeft om luchtsteun gevraagd, maar er kon door de vliegers geen concreet doel worden geïdentificeerd. Ook bij Nova Gradiska, aan de grens met UNPA-west, is een dreigende situatie ontstaan. Daar ontzegt een Nepalees UNPROFOR-detachement een Servische eenheid de toegang tot de UNPA. Ook aan de andere zijde van de grens tussen Bosnië-Herzegovina en UNPA-west zijn Servische troepen samengetrokken. Eveneens in dit geval is door de Nepalese UNPROFOR-commandant verzocht om het overvliegen van NAVO-jachtvliegtuigen. De verantwoordelijkheid voor de beschieting bij Tuzla is van de hand gewezen door de Serviërs, die zelfs hebben aangedrongen op een onderzoek naar de schuldigen. Desondanks heeft het er alle schijn van dat de (Bosnische) Serviërs op diverse plaatsen UNPROFOR op de proef stellen. Zoals bekend heeft de Veiligheidsraad vorig jaar reeds toestemming gegeven van inzet van het luchtwapen in geval de veiligheid van UNPROFOR in gevaar wordt gebracht.

[REDACTED] in het voormalige Joegoslavië meldt dat de Serviërs hun posities hebben versterkt in de heuvels ten westen van Tuzla, vanwaar zij artillerievuur kunnen uitbrengen op het vliegveld van die stad. In UNPROFOR-kringen is herhaaldelijk melding gemaakt van het voornemen het betreffende vliegveld op 7 maart open te stellen voor vluchten met hulpgoederen. Zoals bekend verzetten de Bosnische Serviërs zich hiertegen met als argument dat de Moslims van dergelijke hulpvluchten misbruik zouden maken voor wapensmokkel. Desondanks lijken de recente uitlatingen van VN-zijde erop te wijzen dat UNPROFOR desnoods zonder expliciete toestemming van de Serviërs met hulpvluchten wil beginnen. Een factor van overweging daarbij kan zijn dat de Serviërs in de VN-optiek vooralsnog geen nieuwe provocaties zullen willen uitlokken die kunnen leiden tot NAVO-luchtaanvallen op hun stellingen. De gemelde versterkingen lijken erop te wijzen dat de Serviërs rekening houden met nieuwe vijandelijkheden rond Tuzla. Overigens moet nogmaals worden benadrukt dat de Moslims blijven streven naar vergroting van de buitenlandse militaire betrokkenheid bij het conflict. Tegen deze achtergrond blijft het denkbaar dat zij incidenten zullen uitlokken met als doel de Serviërs daarvoor verantwoordelijk te stellen om langs die weg een buitenlandse militaire interventie dichterbij te brengen. Dergelijke incidenten zijn met name denkbaar bij doelen die grote internationale aandacht genieten, zoals Tuzla.

[REDACTED]

Volgens een mededeling van de afgezant van de SG van de VN voor het voormalige Joegoslavië, Akashi, is tussen de bevelhebbers van de Bosnische Kroaten en Moslims overeenstemming bereikt over een onderling bestand in de onderlinge confrontatiegebieden. Het staakt-het-vuren zal op 25 februari ingaan. Beide partijen hebben toegezegd hun zware wapens (wapens met een kaliber van meer dan 12.7mm) binnen een week tenminste 12, in sommige gevallen 20, kilometer terug te trekken van de confrontatielijnen in centraal-Bosnië, ofwel onder controle te stellen van UNPROFOR. Het komende weekeinde zullen tussen beide partijen nieuwe besprekingen worden gehouden om het principe-akkoord uit te werken.

Er was reeds geruime tijd sprake van aanwijzingen voor toenadering tussen beide bevolkingsgroepen. Zelfs zijn er berichten dat er in grote lijnen overeenstemming bestaat over de vorming van een confederatie tussen de Kroatische en Moslim-gebieden, die in een later stadium zelfs een confederatief verband met Kroatië zelf zou kunnen aangaan. Vermoedelijk speelt voor de Moslims bij het instemmen met de onderhandelingen vooral de overweging een rol dat toenadering tot de Kroaten hen op korte termijn in de gelegenheid zou stellen om troepen vrij te maken voor inzet tegen de Serviërs. Op langere termijn zou de vorming van een confederatie de realisering van hun doel, te weten het verwerven van een territoriaal coherent en economisch levensvatbaar gebied, dichterbij brengen, niet in de laatste plaats omdat daardoor de kans op een duurzame toegang tot de Adriatische Zee via (Bosnisch-)Kroatisch grondgebied zou toenemen.

De motieven van de Kroaten zijn minder duidelijk, omdat het er tot voor kort alle schijn van had dat zij, evenals en zelfs in overleg met de Serviërs, streefden naar opdeling van Bosnië-Herzegovina langs ethnische lijnen. In dat kader ontzegden zij ook de Moslims een toegang tot de zee. Het gemelde akkoord met de Moslims lijkt haaks op dit streven te staan. Vooralsnog wordt aangenomen dat de strategische doelstellingen van de Kroaten onveranderd zijn gebleven en dat de jongste toenadering tot de Moslims berust op pragmatische overwegingen. Daarbij kan het feit hebben meegespeeld dat een aantal Kroatische enclaves in centraal-Bosnië de afgelopen maanden onder zware militaire druk is komen te staan en slechts behouden kon worden door vergroting van de directe militaire steun vanuit Kroatië zelf. Dit leidde tot een internationale veroordeling en zelfs tot het dreigement met sancties tegen Kroatië.

Een bijkomende overweging kan zijn dat de Kroaten twifelen aan de intenties van de Serviërs, met name in noord-Bosnië. De afgelopen dagen was sprake van troepenbewegingen en zelfs van confrontaties in het dal van de rivier de Sava, die de noordelijke grens vormt tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Aldaar strijden Bosnisch-Kroatische eenheden nog steeds samen met Bosnische regeringstroepen tegen de Serviërs. Deze samenwerking staat haaks op het tegen de Moslims gerichte bondgenootschap tussen Serviërs en Kroaten dat de afgelopen maanden elders in Bosnië-Herzegovina is ontstaan.

De rivaliteit tussen Serviërs en Kroaten in het noorden houdt verband met de verbinding tussen de "Servische" gebieden in oost- en west-Bosnië (de zogenaamde "Posavina-corridor"). Deze achten de Kroaten in beginsel een bedreiging voor hun strategische belangen, omdat via deze corridor (ook militaire) bevoorrading kan plaatsvinden vanuit Servië aan de "Servische" gebieden in Kroatië. De laatste tijd hebben de Bosnische Serviërs en Kroaten de strijd in deze regio gestaakt in het kader van hun gezamenlijk streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina. Op langere termijn behoren echter hernieuwde gevechten rond de Posavina-corridor tot de mogelijkheden. Volgens Bosnisch-Servische eenheden bevinden zich niet alleen in het zuiden van Bosnië-Herzegovina, maar ook in het Sava-dal rond Orasje reguliere Kroatische eenheden op Bosnisch grondgebied. Er zijn geen aanwijzingen dat deze beschuldiging juist is. Anderzijds moet niet worden uitgesloten dat de Kroatische regering tot inzet van eigen eenheden in noord-

[REDACTED]

Bosnië zal overgaan indien zij van mening is dat vitale Kroatische belangen daar daadwerkelijk in het gedrang komen, ondanks de internationaal-politieke consequenties die zo'n stap kan hebben.

Er zijn nog geen aanwijzingen dat de Kroatische eenheden in zuid-Bosnië zijn teruggetrokken, zoals de Veiligheidsraad eerder deze maand had geëist. Wel heeft de bevelhebber van de Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO) in deze sector, Petkovic, de commandant van het Spaanse UNPROFOR-bataljon rond Mostar uitgenodigd zijn eenheden te inspecteren om na te gaan of zich nog leden van de reguliere Kroatische strijdkrachten in Bosnië-Herzegovina bevinden. Er waren de afgelopen weken berichten dat de betreffende Kroatische eenheden kentekens en insignes van de HVO overnamen. De uitnodiging van Petkovic wijst erop dat dit proces inmiddels is voltooid en dat de aanwezigheid van Kroatische militairen in Bosnië-Herzegovina niet meer aangetoond kan worden.

De Turkse minister van Buitenlandse Zaken Cetin heeft de VN beschuldigd van partijdigheid bij het aanvaarden van militaire eenheden voor inzet in UNPROFOR-verband. Hij wees erop dat een Turks aanbod om troepen voor UNPROFOR te leveren is afgewezen met het argument, dat bij andere partijen de vrees zou kunnen ontstaan dat dergelijke troepen met de Bosnische Moslims zouden samenwerken. Cetin wees er echter op dat soortgelijke bezwaren kennelijk niet gelden voor de Russische troepen, die in de praktijk vooral de Serviërs zouden kunnen steunen. Zoals reeds eerder gesteld, is vanuit de islamitische wereld herhaaldelijk aangeboden meer troepen te leveren voor UNPROFOR. In de huidige omstandigheden, waarin een tekort aan UNPROFOR-troepen dreigt, zal de VN onder groeiende druk komen om dergelijke aanbiedingen te aanvaarden, te meer ook daar ook in andere islamitische landen de neutraliteit van de VN in Bosnië-Herzegovina in twijfel wordt getrokken.

[REDACTED] in het voormalige Joegoslavië meldt onenigheid onder de politieke leiding van de Moslims in de west-Bosnische enclave rond Bihac, die zich vorig jaar autonoom heeft verklaard en in een strijd gewikkeld is met regeringsgetrouwe troepen. De premier van dat gebied, Jusic, heeft onlangs aangegeven positief te staan ten opzichte van EU-voorstellen tot onderhandelingen tussen zijn regering en de Bosnische machthebbers. Abdic, de leider van de Moslims rond Bihac, is hiertegen gekant. Het is echter niet geheel uitgesloten dat hij desondanks Jusic stilzwijgend steunt. De Moslims rond Bihac hebben reeds enige tijd een wapenstilstand gesloten, die grosso modo goed wordt nageleefd. Waar sprake is van incidenten, zijn daarbij bijna altijd Servische troepen uit de omliggende gebieden, die steun verlenen aan Abdic, betrokken.

Kroatië

Naar verluidt heeft het Kroatische opperbevel haar eenheden opgedragen af te zien van provocaties in het achterland van Zadar, aan de grens van UNPA-zuid. Dit kan verband houden met recente aanwijzingen dat zowel bij Zadar als ook in Bosnië-Herzegovina Kroatische eenheden kleinschalige beschietingen op Servische stellingen hadden ondernomen zonder instemming van het hoofdkwartier van deze sector in Split. Denkbaar is dat de Kroatische machthebbers met het genoemde bevel internationale sancties en een escalatie van de gevechten willen voorkomen.

Dezer dagen is een nieuwe opperbevelhebber benoemd van de strijdkrachten van de Krajina, de "Servische Republiek" in Kroatië. Het betreft GenMaj Celeketic, die evenals zijn voorganger Novakovic carrière heeft gemaakt in het voormalige Joegoslavische Volksleger. De betreffende persberichten legden een verband tussen de benoeming van Celeketic en de verkiezing vorige maand van de nieuwe president van de Krajina, Martic, die nauwe banden heeft met zijn Servische ambtgenoot Milosevic. Vele Serviërs in de Krajina vrezen dat Milosevic bereid is

[REDACTED]

hun belangen op te offeren aan zijn streven naar opheffing van de internationale sancties tegen "Joegoslavië". In dat kader zou hij in deze optiek ernaar streven zijn controle over de politieke en militaire leiding van de Krajina te vergroten om deze te bewegen tot aanvaarding van een compromis met Kroatië, dat verzachting van die sancties dichterbij zou kunnen brengen. Vooral nog wordt echter aangenomen dat Milosevic niets zal doen dat de staatkundige vereniging van alle Serviërs op langere termijn onmogelijk zou maken.

Nationale en internationale mensenrechtenorganisaties, maar ook VN-rapporteur Mazowiecki hebben gesteld dat in Kroatië in toenemende mate de mensenrechten worden geschonden. Daarbij werd melding gemaakt van inperking van de persvrijheid en van discriminatie van minderheden. In het rapport van Mazowiecki wordt onder meer gewezen op het onthouden van burgerrechten aan Serviërs en Moslims, maar ook op gevallen van intimidatie en gedwongen relocatie. Dit rapport komt voor Kroatië uiterst ongelegen in een periode waarin is gezinspeeld op sancties in verband met de militaire betrokkenheid bij de strijd in Bosnië-Herzegovina. De Kroatische minister van Buitenlandse Zaken Granic heeft inmiddels toegegeven dat de betreffende rapporten voor een deel op waarheid berusten. Hij wees er echter op dat zijn land reeds sinds zijn ontstaan in oorlog is. Overigens stelde hij dat de genoemde rapporten voor een deel overdreven zijn.

Servië/Montenegro

Milosevic heeft een kandidaat benoemd voor het Servische premierschap. Het betreft een 56-jarige econoom en zakenman met beperkte politieke ervaring, Marjanovic. Met deze benoeming wil Milosevic kennelijk aangeven dat de eerste prioriteit van de nieuwe regering is gelegen in het bestrijden van de economische crisis in Servië. Tevens hoopt hij vermoedelijk in Marjanovic een technocraat te hebben gevonden die zowel voor de socialisten als voor (een deel van) de oppositie aanvaardbaar is. Overigens zal pas over enkele dagen, wanneer Marjanovic zijn regering zal presenteren, duidelijk worden of de socialisten, die zoals bekend bijna de helft van de Servische parlementszetels bezitten, beogen een minderheidsregering te vormen in de hoop dat de oppositie hiertegen geen gezamenlijk front zal kunnen maken, dan wel enkele niet-socialisten in de regering zullen opnemen om daardoor een meerderheid in het parlement te verwerven. Vermeldenswaard is overigens dat Marjanovic is geboren in Knin, de hoofdstad van de "Servische" gebieden in Kroatië.

Er zijn aanwijzingen dat "Joegoslavië" de afgelopen maanden schoudergevuurde luchtafweerraketsystemen van het type SA-18 heeft gekocht in Rusland. Mogelijk zijn genoemde systemen door of via particuliere handelaren, al dan niet met medeweten van militaire autoriteiten of defensiebedrijven, aan "Joegoslavië" geleverd. Onzeker is of de Russische regering formeel met een dergelijke transactie zou hebben ingestemd. Het is niet geheel uitgesloten, maar op politieke gronden uiterst onwaarschijnlijk, dat een aantal van deze wapens inmiddels is overgebracht naar Servische stellingen in Bosnië-Herzegovina.

Er zijn voortdurend nieuwe aanwijzingen dat "Joegoslavië" op grote schaal illegaal olie(produkten) importeert en daarmee de internationale sancties tegen het land blijft ontduiken. Zo is onlangs in de rivier Buna, die de grens vormt tussen Albanië en Montenegro, een illegale pijpleiding ontdekt waardoor ruwe olie naar Montenegro werd gepompt. In andere Albanese steden worden de grenswegen dermate frequent door zware tankwagens gebruikt, dat het wegdek volledig vernield is. In één geval zou zelfs een "Joegoslavische" tank het Albanese grondgebied hebben geschonden om twee in de modder vastzittende tankwagens bij te staan. Het Shkodermeer, dat aan beide landen grenst, wordt regelmatig 's nachts met tankschepen overschreden. In deze regio leven inmiddels zo vele families van de smokkelhandel, dat het hoofd van de douane aldaar zijn functie heeft opgegeven in verband met dreigementen tegen zijn leven.

[REDACTED]

Overigens vindt ook vanuit Roemenië, Hongarije en andere buurlanden van "Joegoslavië" geregeld smokkel plaats. Onduidelijk is welk deel van de oliebehoefte van het land daardoor gedekt wordt, maar vast staat dat er geen sprake is van grootschalige tekorten aan olieprodukten. Zoals reeds eerder gemeld, laat de controle op de naleving van het embargo vaak te wensen over omdat de lokale autoriteiten in de landen rond "Joegoslavië" daartoe over onvoldoende middelen beschikken. De wens om de toekomstige betrekkingen met "Joegoslavië" niet nodeloos onder druk te zetten, draagt er ook toe bij dat de controle vaak tekort schiet.

Macedonië

De bemiddelingspoging van de EU tussen Griekenland en Macedonië is mislukt. Griekenland heeft gesteld slechts tot nieuwe onderhandelingen met het buurland bereid te zijn als Macedonië eerst de door Griekenland geëiste veranderingen aanbrengt in zijn grondwet, naam en staatsymbolen. Macedonië stelt nieuwe onderhandelingen afhankelijk van opheffing van de Griekse handelsboycot tegen het land. Zoals reeds eerder gesteld, bedreigt de Griekse boycot in hoge mate de interne stabiliteit van Macedonië. Een eventuele escalatie van etnische tegenstellingen in dit, toch al door een economische crisis geteisterde, land zou waarschijnlijk grensoverschrijdende implicaties hebben.

Conclusie/voorzicht

Er is sprake van toenadering tussen de Bosnische Kroaten en Moslims, die op korte termijn zal leiden tot besprekingen over een confederatief staatsverband. Deze melding lijkt haaks te staan op het Kroatische streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina. Vermoedelijk heeft het Kroatische bewind ingestemd met de betreffende besprekingen ter verbetering van zijn internationale aanzien en mogelijk ook uit wantrouwen over de Servische intenties in noord-Bosnië. Vooral nog wordt betwijfeld of Kroatië zijn strategische doelstellingen heeft bijgesteld.

De Bosnische Serviërs stellen op diverse plaatsen in Bosnië-Herzegovina de paraatheid en weerbaarheid van UNPROFOR op de proef. De afgelopen dagen heeft dit tot tweemaal toe geleid tot verzoeken om luchtsteun van lokale UNPROFOR-bevelhebbers. Een van de plaatsen waar op korte termijn een dreigende situatie kan ontstaan is Tuzla.

Er zijn aanwijzingen dat "Joegoslavië" de afgelopen maanden schoudergevuurde luchtafweerraketsystemen van het type SA-18 heeft gekocht in Rusland. Onzeker is of de Russische regering formeel met een dergelijke transactie zou hebben ingestemd. Het is niet geheel uitgesloten, maar op politieke gronden uiterst onwaarschijnlijk, dat een aantal van deze wapens inmiddels is overgebracht naar Servische stellingen in Bosnië-Herzegovina.

Onlangs is een nieuwe opperbevelhebber benoemd van de Kroatisch-Servische strijdkrachten. Niet uitgesloten is dat deze mutatie deel uitmaakt van het streven van de Servische regering om haar invloed op de Krajina te vergroten.

Er zijn voortdurend nieuwe aanwijzingen dat "Joegoslavië" de internationale sancties, met name het olie-embargo, blijft ontduiken.